

SAFAHAT' TAN HİKÂYELER ADLI KİTABIN ÇOCUK EDEBİYATININ HEDEFLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hatice ALTUNKAYA¹

Özet

Manzum şiirler hikâye ile benzer özellikler gösteren metinlerdir. Mehmet Akif ERSOY'un Safahat adlı eserinin birinci kitabı toplum hayatı ve tarih konulu manzum hikâyelerden oluşmaktadır. Bu hikâyelerden 22 tanesi Yıldız YILMAZ tarafından "Safahattan Hikâyeler" adlı kitapta sadeleştirilerek düz yazı hâline getirilmiştir. Bu çalışmada düz yazı haline getirilen hikâyelerden üçü -**Küfe, Kocakarı ile Ömer ve Seyfi Baba**- hikâye haritaları çıkarılarak çocuk edebiyatının hedefleri açısından değerlendirilmiştir. Edebiyat ustalarının geçmişte ürettiği eserlerin çocuğa görelilik ilkesi göz önünde bulundurularak yeni nesillerin anlayabileceği seviyede yeniden düzenlenmesinin Türkçe eğitimi ve geçmişteki edebî zenginliklerimizle çocukların tanıştırılması açısından yararlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Safahat, çocuk edebiyatı, hikâye, manzum şiir.

ANALYZING THE BOOK, TITLED "SAFAHAT'TAN HİKÂYELER" IN TERMS OF THE AIMS OF THE CHILDREN'S LITERATURE

Abstract

The poems, written in verses are such texts, partake of the stories. The very first volume of the work of Mehmet Akif ERSOY, titled Sefahat, is comprised of the stories, written in verses regarding the social life and the history. Some 22 of those tales have been simplified by Yıldız YILMAZ and converted into prose text under the book titled Safahattan Hikâyeler. In this study, three of those converted stories, titled, Küfe, Kocakarı and Ömer as well as Seyfi Baba were evaluated in terms of the aims of the child literature by plotting the maps of the stories. It is apparent that by taking the relativity principle aiming to children, which were written by the masters of literature, into account; reorganizing such stories in the level which would be understood by the new generations is necessary for Turkish education as well as for introducing our literary wealth with the children.

---

¹ İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, hatice4473@hotmail.com

Key Words: Safahat, Children's literature, poems written in verses.

Giriş

Safahat, İstiklâl Marşı şâiri Mehmet Akif Ersoy'un 1911-1933 yılları arasında yedi ayrı kitap hâlinde yayımladığı şiir kitaplarını bir araya getiren eseridir. Safahat'ın birinci bölümü, toplum hayatı ve tarih konulu manzum hikâyelerden oluşmaktadır. Bu manzum hikâyeler **Hasta, Küfe, Meyhane, Seyfi Baba, Mahalle Kahvesi, Koca Karı ile Ömer** gibi hikâyelerden oluşmaktadır. İkinci bölüm **Süleymaniye Kürsüsünde** isimli dinî, ahlaki manzume, üçüncü bölüm, **Hakk'ın Sesleri** adlı manzume, dördüncü bölüm **Fatih Kürsüsünde**, beşinci bölüm **Hatıralar**, altıncı bölüm **Asım**, yedinci bölüm **Gölgeler** adlı manzumedir.

Bu çalışmada Türk edebiyatının seçkin eserleri arasında yer alan Safahat'ta bulunan ve Yıldız Yılmaz tarafından sadeleştirilerek düz yazı hâline getirilen manzum hikâyelerden üçü **-Küfe, Kocakarı ile Ömer ve Seyfi Baba-** hikâye haritaları çıkarılarak çocuk edebiyatının hedefleri açısından değerlendirilmiştir.

Hikâye haritası tekniği, hikâyeyi meydana getiren unsurları görünür kılarak okuma anlamlandırma becerilerinin geliştirilmesinde kullanılan bir öğretim tekniğidir. "Hikâye haritası, hikâye elemanlarının bir kısmının veya tamamının ve bu elemanlar arasındaki ilişkinin grafik şeklinde bir sunumudur. Hikâye haritası yöntemiyle okuyucuya bir hikâyenin birbiriyle ilişkili bölümleri ve unsurlarıyla ilgili öğretim sunulmaktadır. Bu öğretim, öğrencinin dikkatini hikâyedeki ortak elemanlara çeken bir temel çerçevenin oluşturulmasını sağlar. Bir başka tanımla hikâye haritası tekniği, hikâyenin parçalarının birbiriyle ilişkisini okuyucuya öğreten ve hikâyenin temel elemanlarına okuyucunun dikkatini çekmek için bu elemanların şemalarla verildiği bir şema-yapı tekniğidir" (Akt. Onan, 2012:119).

Hikâye haritası; mekân, zaman, ana karakter ve yardımcı karakterler, başlatıcı olay, problem, girişim, sonuç ve tepki gibi unsurlardan meydana gelmektedir.

Öğretmenin, hikâye haritası yöntemiyle hikâye unsurları hakkında öğrencilere bilgi vermesi; onların, metin kahramanlarını tanımlarında, olayları anlamlandırmasında, hikâyedeki problem durumunu kavramalarında, daha önce okudukları metinler ve hikâyeler arasında karşılaştırmalar yapmalarında yararlı olacaktır. Öğretmenin rehberliği ile yapılacak hikâye haritası yoluyla metin

çözümlemesi çalışmaları, öğrencilerin görüşlerinin alınmasını da gerektirdiği için anlama becerilerinin gelişimine katkıda bulunabilir.

Güneş (2007: 226), öyküleyici metinlerin yapısını keşfetmek için metin şemalarının kullanım amaçlarını şöyle sıralamıştır:

- Metindeki bilgileri düzenlemek,
- Tarihi öğeleri tanımak,
- Bilgileri iyi anlamak,
- Bilgileri iyi saklamak, her metnin iskeletini bulmak için fotoğrafını çekmek,
- Metindeki anlam yapısını kolaylaştırmak,
- Yazıdaki önemli olaylar ve anlam zincirleri üzerine yoğunlaşmak,
- Öğrencinin anlama becerilerini geliştirmek,
- Yazma becerilerini geliştirmek,
- Duyulan veya okunan bir öyküyü görselleştirmek,
- Bir öyküdeki olayların bölümlerini belirlemek,
- Bir öyküyü anlatmak,
- Bir öyküyü özetlemeden önce düşünceleri düzenlemek .

“Çocuk edebiyatı usta yazarlar tarafından, özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel addir. Çocuk edebiyatı deyimiyle, 2-14 yaşlar arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanı tanımlanmaktadır. Bu alan, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsamaktadır. Masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. hep bu çerçeve içine girebilir” (Oğuzkan, 1987:12).

Çocuk edebiyatı; hedef kitlesi çocuk olan, çocuk duyarlılığı ve çocuk gerçekliği doğrultusunda yazılan eserlerin geneline verilen addir. Çocuk edebiyatı yazarlarından beklenen; çocukların ilgi, gereksinim ve algı düzeylerini dikkate alarak ürün vermektir. **Şimşek** (2007:29)’e göre çocuk edebiyatı: “Gelişme ve yetişme çağındaki çocukların dil düzeyine, duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyattır ve bu edebiyatın temel kaygısı çocuğa görelilik ilkesidir.”

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Safahat'ta bulunan ve Yıldız Yılmaz tarafından sadeleştirilerek düz yazı hâline getirilen manzum hikâyelerden üçünü -**Küfe, Kocakarı ile Ömer** ve **Seyfi Baba**- hikâye haritalarını çıkarmak suretiyle çocuk edebiyatının hedefleri açısından değerlendirmektir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini **Safahat**; örneklemini ise **Küfe, Kocakarı ile Ömer** ve **Seyfi Baba** adlı hikâyeler oluşturmaktadır.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

Mehmet Akif Ersoy

Tâhir Efendi ile Emine Şerife Hanım'ın oğlu olarak İstanbul'da Fatih civarında Sarıgül'de doğan Mehmet Akif Ersoy, Türk Edebiyatı'nın seçkin şairlerindedir.

Mehmet Akif, birinci Safahat'tan başlayarak toplumun içinde bulunduğu yoksulluk, sefalet, ahlâkî çöküntü, tembellik, duyarsızlık gibi konularda düşüncelerini dile getirmiş, bu toplumsal sorunları örnek olaylar üzerinden halka duyurmaya çalışmış, şiirini bu amaçla oluşturmuş bir şairdir. O, bu problemlere sadece bir toplumsal sorun olarak bakmamış, bunları İslâmî duyarlık çerçevesinde ele almış, yanlışlıkları inanç noktasında sorgulamış biridir. Vurduğu neşterle toplumu uyarmayı beklerken, ardına gelen savaşlar, siyasi çekişmeler, fikir ayrılıkları bu sorunları daha da kangren hale getirmiş, şairin ıstırabını azaltmayıp artırmıştır (Törenek; 2011:204).

Mehmet Akif'e göre, bir milletin yükselmesi için iki kudrete ihtiyaç vardır. Bunlar, marifet ve fazilettir. Marifet: milletin maddi refahını artıracak teknik ve ilimdir. Fazilet ise o milletin kültür değerleridir. Kültür bir milletin yaşama tarzıdır. Kültür bir milletin dil, din, tarih, güzel sanatlar, gelenek ve görenekler.... birliğidir. Bir milletin kültür değerleri, o milletin medeniyetini doğurur. Bu iki kaynak olmadan kalkınma olmaz. Bu iki kaynaktan birinin bulunmaması, o millet hayatında büyük buhranlar, boşluklar meydana getirir (Bâkiler; 1986:38).

Manzum şiir

Öğretici mahiyette olan ve akılda kalması istenilen duygu ve düşüncelerin ele alındığı ölçülü ve ahenkli olarak kaleme alınmış şiirlere manzum şiir denir. Manzum şiirler konu ve özellik bakımından hikâye ile aynı özellikleri gösterdiklerinden bu şiirlere manzum hikâyelerde denilebilir. Hikâyede bulunan bütün özellikler (olay, yer, zaman, kişiler) manzum hikâyede de bulunur.

Manzum hikâyelerin özellikleri

- Manzum hikâyelerde şair ya bir olayı anlatır ya da bir öğüt verme çabası güder.
  - Manzum hikâyeler genellikle bir çevre tasviriyle başlar, ardından o çevrede bulunan kişiler anlatılır. Daha sonra ise olay anlatılır. Amaç okuyucuya bu bölümde ders veya öğüt vermektir.
  - Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hikâye ile benzer özellikler gösterir.
  - Manzum hikâyeler düşündürücü ve eğiticidir.
  - Manzum hikâyeler birçok bölümden oluşur. İlk bölümde anlatılmak istenen olaydan ve kişilerden bahsedilir. İkinci bölümde ise olaylar anlatılır ve örneklerle tasdik edilir. Üçüncü bölümde ise olay son bulur ve okuyucuya ders vermeyi güden cümleler yer alır.
  - Manzum hikâyede her olay işlenebilir. Sıradan olaylar, sosyal olaylar vs.
  - Manzum hikâyeler dörtlük, beyit, bent şeklinde de yazılabilir.
  - Mensur hikâyeden (düzyazı) hiçbir farkı yoktur. Kişiler, zaman, mekân, olay bu hikâyelerde de vardır. Tek farkı şiirselliktir. Dizelerdir. Kafiye ve rediftir.
  - Toplumu ilgilendiren olaylar işlenir.
  - Daha çok ders veren, eğitici, öğretici, etkileyici konular seçilir.
  - Ölçü ve uyağa dikkat edilir.
  - Anlam, alttaki dizelerde devam eder.
  - Karşılıklı konuşmalara yer verilir.
  - Dizelerin uzunlukları aynı olmayabilir.
  - Bu nazım şekli edebiyatımıza Tanzimat Dönemi'nden sonra girmiştir.
- (<http://www.turkceciler.com>.)

Hikâye haritası

“Hikâye haritası, hikâye türü metinlerde bulunan türe ait unsurların haritasını çıkararak onların daha kolay anlaşılmasını, öğrenilmesini ve hatırlanmasını sağlayan bir yöntemdir” (Çeçen, 2011:137).

Coşkun (2007: 256-257), farklı bilim adamlarından (Barlett, Labov, Rumelhart, Longacre, Stein ve Glenn, Van Dijk, Hoey, Özmen ve Akyol) aktararak bir hikâyeyi oluşturan elementleri şu şekilde sıralamaktadır:

“1. Dekor: Bu bölümde hikâyedeki zaman ve mekân belirtilir. Hikâyedeki zaman kronolojik bir şekilde geçmişte bir noktadan ileriye doğru ilerleyebildiği gibi bulunulan noktadan geriye dönüşler de içerebilir. Dekor bölümünde zaman ve mekânla birlikte iklime ait niteliklere de (güneşli, yağışlı, soğuk, sıcak, sisli...bir gün vb.) yer verilebilir.

2. Kahramanların Tanıtılması: Hikâyedeki kahramanlar ana hatlarıyla tanıtılır veya alışkanlık hâlindeki durum ve etkinlikleri betimlenir. İnsanlar, hayvanlar veya diğer varlıklar hikâyeye kahramanı olabilir. Bu kahramanlardan bir tanesi ana karakter olur. Ana karakter hikâyedeki problemin oluşmasında ve çözüme kavuşturulmasında en önemli görevi üstlenir. Hikâyede ana karakter kadar etkin olmayan bununla birlikte olaylar zincirinin oluşmasına katkıda bulunan kişilere yardımcı karakter denilir.

3. Başlatıcı Olay: Hikâyedeki olaylar dizisini başlatan olaydır. Başlatıcı olay, bir doğal olay veya açlık, acı veya hastalık gibi fiziksel bir sebebe dayanan bir olay olabilir. Başlatıcı olayın ana işlevi, hikâyede çözülmesi gereken bir problemi ortaya çıkarmaktır. Başlatıcı olay, doğal bir olay (heyelan), bir içsel tepki (yalnızlık) veya dışa dönük bir davranış, hareket (hizmetçinin mücevheri çalması) olabilir.

4. Problem: Hikâyedeki olayın merkezinde yer alan çatışma durumudur. Bu çatışma, başlatıcı olaydan sonra ortaya çıkar ve ana karakterin hikâyedeki diğer karakterlerle veya doğal engellerle mücadelesi şeklinde ortaya çıkabilir. Okuyucu hikâye boyunca problemin çözüme kavuşup kavuşmayacağını ve çözüme kavuşacaksa bunun nasıl gerçekleşeceğini merak eder.

5. Girişim: Karakterin bir hedefe ulaşmak için gösterdiği gözlenebilir eylem ifadeleridir. Girişim bölümü çoğunlukla problemin çözülmesini sağlar. Girişim hikâyenin en uzun bölümünü oluşturur. Hikâyede kahramanın birden çok girişimi olabilir.

6. Sonuç: Karakterin gerçekleştirdiği girişim ya da girişimler sonucunda hedefine ulaşıp ulaşmadığının veya girişimin sonunda meydana gelen kısa veya uzun vadeli

değişikliğin ifade edildiği bölümdür. Sonuç bölümü karakterde olumlu veya olumsuz bir tepki oluşturur.

7. Ana fikir: Nasıl bir ders çıkarıldığını veya çıkarılması gerektiğini belirtir. Ana fikir genelde üst düzey düşünme süreçlerinin (analiz, sentez, değerlendirme) kullanılmasıyla elde edilir.

8. Tepki: Bu bölümde karakterin girişimlerinin kısa veya uzun vadeli sonuçlarına gösterdiği tepki veya ana karakterin amaca ulaşmasının hikâyede yer alan ikinci karakteri nasıl etkilediği ifade edilir. Tepki; duygusal, bilişsel veya eylemsel nitelikli olabilir. Duygusal ve bilişsel tepkiler yazarın kahramanın duygularını veya zihninden geçenleri yansıtmalarıyla, eylemsel tepkiler ise kahramanın yaptığı bir davranışla anlatılır.”

Çocuk edebiyatı

Çocuk edebiyatı, edebiyatın ruhuna sadık kalarak, çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerini dikkate alarak, onların estetik duygularını harekete geçiren, dil gelişimlerine katkıda bulunan, çocuğun hayal gücü, muhakeme becerisi, problem çözme gibi yeteneklerini geliştiren, iyi ve doğru bilgiler veren yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk duyarlılığıyla örülmüş çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinlerdir. Alıcısı ise öncelikle çocuktur. Bu, söz konusu alana giren metinleri çocuklar dışında hiç kimsenin okumayacağı anlamına gelmez. Zira nitelikli bir çocuk edebiyatı ürününden yetişkinler de zevk alabilirler. Önemli olan duyarlılığın doğallığı, dilin güzelliği, metnin sağlamlığı, konunun çocuğa göreliği, kurgunun çekiciliği ve serüvenin akıcılığıdır (Şimşek, 2007:30).

Çocuk edebiyatı metinleri, yaşanan gerçeklerle ilgili olmalıdır. Kimi çocuk kitaplarında hayatın gerçeklerinden oldukça uzaklaşıldığı, çocuksu olsun diye, hayalî konulara aşırı derecede yer verildiği gözlenmektedir. Çocuk edebiyatı metinlerinde verilen hayal unsurları ve masalsi yapılar, mutlaka çocuğun yaşadığı çevrenin gerçeğine uygun sonuçlarla bitirilmelidir. Çocuk, kendi yaşantısından yola çıkılarak yazılmış olan eserlere daha büyük bir ilgi duymakta ve bu tür eserler, çocuklar tarafından daha çok okunmaktadır (Aytaş ve Yalçın, 2011: 50).

Çocuk edebiyatı alanında çalışmaları bulunan eğitimci Jacob (1955), A.F. Oğuzkan'ın dilimize çevirdiği Curriculum Letter adlı yapıtında çocukların neden edebiyata gereksinim duyduğunu şöyle açıklamaktadır:

"1. Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir. Hoş vakit geçirtmeyi eğitimin başlıca amaçlarından biri olarak düşünmekten çekinilmemelidir. Elbette radyonun, resimli dergilerin, sinemanın ve televizyonun yanında okumaya da bir yer ayrılması gerekir. Eğer çocuklar okulda okumayı sevmeyi, okumaktan sadece okumak için zevk almayı öğrenmezler ise hoşça vakit geçirten bir unsurdan yoksun kalırlar. Bu akımdan, edebiyatı, bir hoş vakit geçirme aracı olarak öğretim programına alınacak değerli unsurlardan biri biçiminde pekâlâ düşünebiliriz.

2. Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır. Edebiyat kimi zaman bizi, hayatın çok ciddi ve üzücü durumlarından uzaklaştırır, götürür. Güzel bir düzyazı veya şiir okumanın kazandırdığı yaşantılarla bir insan kısa zamanda bugünkü tasalarından kurtulma olanağı bulur ve sonra da bu tasarıların karşısına daha güçlü, daha dinlenmiş halde çıkmanın yollarını öğrenir. Çocuklara okulda bu gibi yaşantılar edinmek için birtakım olanaklar verilmediği sürece onlar ruhun canlanıp güçlenmesinde edebiyatın bu şaşırtıcı, olağanüstü değerini hiç bir vakit öğrenemeyeceklerdir.

3. Edebiyat yaşamı tanımaya yardım eder. Çocuklar yaşamı ve yaşama yollarını öğrenmek için edebî eserlere gereksinim duyarlar. Başka bir kimsenin yaşamını ilgilendiren durumları öğrenmek için edebiyat aracılığıyla elde edilen pek ilginç yaşantıları -televizyon, radyo vb.- hiçbir araç kazandıramaz. Kimi durumlarda kişisel yaşantılardan daha iyisi yoktur; ama bazı yaşantılar vardır ki bunlar türlü edebiyat eserlerinin okunmasıyla birer rastlantı sonucu kazanılır. Kısaca, çocuklar yaşamı tanımak için edebiyata gereksinim duyarlar.

4. Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır. Edebiyat bir kimsenin kendini tanıyarak davranışlarını değiştirmeye hizmet edebilir. Şüphesiz, bütün edebiyat eserleri böyle bir hizmeti görmez ve bu hizmet de her zaman klasik ölçüler içinde yerine getirilemez. Fakat, her birimizin yaşamında gereksinim duyduğumuz vakit bize kendimizi anlamak konusunda yardımcı olan en az bir kitap bulunmuştur.

5. Edebiyat yaratıcı etkinlikleri özendirir. Çocuklar, başka alanlardaki yaratıcı etkinliklere geçmek için bir sıçrama tahtası olarak edebiyata gereksinim duyarlar. Başka sanatlarla ilişkileri bulunan zengin bir programın eşliğinde yaratıcılığa yönelten okuma etkinlikleri sayesinde bir sanat, başka bir sanatı desteklemiş, beslemiş olur. Okuma,

çocuğu resim çizmeye ve dramatik sanat alanlarında ritmik yorumlamalar yapmaya özendirir. Çocuklar okuma ve dramatik sanat alanlarında ne kadar zengin yaşantılar edinirlerse yaşamın öteki yaratıcı alanlarında da o kadar zengin bir kişiliğe sahip olurlar. 6. Edebiyat güzel bir dil demektir. Çocuklar kendi dillerini geliştirmek için edebiyat eserlerine gereksinim duyarlar. Edebiyat güzel bir dildir ve içimizde, çocukların anadillerinin güzelliğini en iyi biçimde öğrenmelerini istemeyecek kimse var mıdır?"(Oğuzkan; 1995:20).

Çocuk edebiyatının hedefleri

Çocuk edebiyatının hedefleri şunlardır:

Millî Eğitim Bakanlığı'nca uygulanan eğitim programlarındaki amaç ve kazanımlara ulaşma yolunda çocuklara destek olacak nitelikte eserler sunmak,

Çocuk kitapları türlerini Türkçe Öğretim Programında yer alan sınıf düzeyine göre çocuklara tanıtmak,

"İnsana ve çevreye karşı duyarlı olma bilincini kazandırmak,

Farklı alanlara, ilgi çekici olay ve kavramlara yönelik dikkatleri geliştirmek,

Hayal gücünü, yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek,

Çocuğun zihinsel gelişimine katkı sağlamak, kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunmak,

Kitabı sevdirmek, kitabın vazgeçilmez bir eğlenme, öğrenme ve bilgilenme aracı olduğunu fark ettirmek,

Okul öncesinde dinleme ve dinlediğini anlama, resim okuma; okul döneminde resim ve metin okuma becerisiyle okuduğunu kavrama yeteneğini geliştirmek,

İçinde doğup büyüdüğü toplumun kültür ve bilgi birikiminden haberdar etmek,

Yetişkinlerin zihinsel ve duygusal deneyimlerinden yararlandırmak"(Şimşek; 2007:31).

"Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak, güven, sevgi, sevilme, sevme, öğrenme, bir gruba ait olma, oyun, değişiklik ve estetiklik gibi ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak,

Çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimlerine katkıda bulunmak,

Çocuğa ilk kitap sevgisini aşılacak, çocukların gelişmekte olan iç ve dış dünyalarına katkıda bulunmak,

Çocuğun algı gelişimini desteklemek, çocukları yaşam gerçeklerine hazırlamak'' (Demirel; 2011:48).

Yalçın ve Aytaş (2011:50) , çocuk kitaplarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulması gereken eğitim ilkelerini şöyle ifade etmişlerdir:

- Çocuk kitapları okullardaki programları destekleyici olmalıdır.
- Çocuk edebiyatı yazarları , yazdıklarının hangi yaş grubuna hitap ettiğini gözetmeli ve yazdıklarının eğitim programları ile uyumuna dikkat etmelidirler.
- Çocuk edebiyatı metinleri, yaşanan gerçeklerle ilgili olmalıdır.
- Çocuk edebiyatı ürünleri duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici olmalıdır.
- Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların kavrama düzeylerini geliştirmenin yanında, kendilerinin de okuduklarından, dinlediklerinden ve gözdediklerinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamalıdır.
- Kitaplar çocuklara, içinde yaşadığı ülkeyi, dünyayı sevmeyi öğretmelidir.
- Yapılan çalışmalar, çocukta üretme becerisini geliştirmelidir.
- Eserler, çocuğun girişimci ve katılımcı olmasını sağlamalıdır.
- Çocuk edebiyatı metinleri, şiddet öğelerini içermemelidir.
- Çocuklara yönelik yazılan eserlerde estetik duyarlılık geliştirilmeli, çocuğun tercihlerini yaparken bu duygusundan yararlanması sağlanmalıdır.

Çocuğun yaş kuşağına, ruhsal, psikolojik, zihinsel gelişimine uygun, Türkçenin güzelliğini, estetik değerini duru bir dille çocuklara aktaracak olan eserler çocukların edebiyattan, okumaktan hoşlanan, okuma alışkanlığı ve zevki kazanmış bireyler olarak yetişmelerine hizmet edecektir.

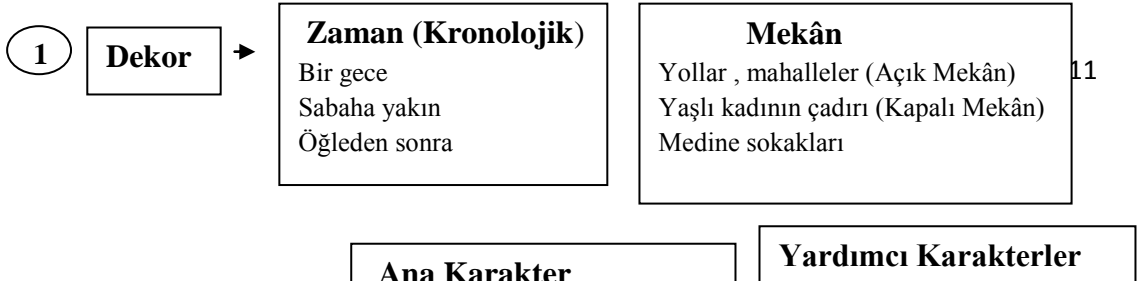
Bulgular ve yorumlar

Aşağıda; **Küfe**, **Kocakarı ile Ömer ve Seyfi Baba** adlı manzum hikâyelerin, hikâye haritası yöntemine göre çözümlemesi yapılmıştır.

1. KÜFE

2. KOCA KARI İLE ÖMER

3. SEYFİ BABA

①	Dekor	Zaman (Kronolojik) Geçen akşam 15 gün önce (zamanda geriye dönüş)	Mekân Adamın evi (Kapalı Mekân) Çamurlu yollar (Açık Mekân) Seyfi Baba'nın evi (Kapalı Mekân)
②	Kahramanlar	Ana Karakter Seyfi Baba	Yardımcı Karakterler Seyfi Babayı ziyarete giden adam.

Millî Şâir Mehmet Akif Ersoy, günlük yaşayışla ilgili olaylarla durumları anlatan manzum şiirlerinde sosyal yaralara değinen, eğitici, öğretici yanı ağır basan konuları ele alır.

Safahat şairi, yoksulluğu, sefaleti, miskinliği şiirine taşırken, toplumun bu yaralarına parmak basarken, bazen gerçeği tasvirle yetinir, olayın kahramanının

çaresizliğini göz önüne sererek, bir ortak duygu uyandırmak ister. Merhamet, inanmış insanın ortak vasfıdır. Bazen de bu olayla birlikte, olması gerekeni göstermeye çalışır. İçinde yaşadığı toplumda gördüğü aksaklıklar, onların tembelliği, bilgisizliği kadar, dini yanlış anlamaları ve dine aykırı tutumlarından kaynaklanmaktadır (Törenek; 2011:204).

Günümüzde kullanılan Türkçe ile Akif'in manzum şiirlerinde kullandığı dil arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum da yeni nesillerin bu şiirleri anlamalarını güçleştirmektedir. Mehmet Akif ERSOY'un Safahat'ında yer alan manzum şiirler, Yıldız YILMAZ'ın "Safahattan Hikâyeler" adlı kitabında yeni nesillerin kolaylıkla anlayabileceği şekilde mümkün olduğunca aslına sadık kalınarak düzyazı şeklinde yazılmaya çalışılmıştır. Kitapta, Hasta, Küfe, Hasır, Mezarlık, Bayram, Selma, Azim, Seyfi Baba, Kör Neyzen, Hürriyet, Kocakarı ile Ömer, Dirvas, Mahalle Kahvesi, Ressam Haklı, Âhret Yolu, Bebek, Vaiz Kürsüde, El-Uksur'da, Necid Çölleri'nden Medine'ye, Birlik, Said Paşa İmamı ve Sanatkâr adlı eserler hikâyeleştirilmiştir.

Küfe adlı manzum şiir düzyazı hâline getirilirken, asıl metinde geçen Hasan'ın kardeşi karakterinden söz edilmemiştir. Hasan'ın anası ile kardeşine bakmak zorunda oluşu ailesine bakmak olarak verilmiştir. Bu şekilde bir kullanım anlam karmaşasına yol açmıştır. Asıl metinde geçen "Nazar değil o bakışlar, dümû-i istimdâd." Dizesinde geçen "dümû-i istimdâd" yâni imdâd isteyen bakışlar tamlaması belirtilmemiş ve hikâyede verilmek istenilen iletilerden birinin verilmesi noktasında bir eksiklik meydana getirmiştir. Ayrıca yine asıl metinde "Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb" dizisinde geçen "âşiyân-ı nûra şitâb" yani nur yuvasına doğru koşmak ifadesi hikâyede belirtilmemiştir. Oysa bu ifade öğrencilerin eğitime verilmesi gereken değerleri daha iyi algılamalarını sağlayacak bir ifade olmasının yanı sıra hikâyenin aslındaki ana fikrinde kaynağı olan bir ifadedir. Akif'in ruh dünyasında cumhuriyetin yeni yetişen evlatlarının marifetli, faziletli gençler olması isteği ön plandadır. Millî şair bu isteğini toplumsal sorunlar, ilim, din, medeniyet, ahlak, medeniyet vb. değerlerle özdeşleştirdiği Safahat'ın altıncı kitabı olan Asım'da şu mısralarla belirtir:

"Bu cihetten hani hiç yılmasın oğlum gözünüz
Sade Garbın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.
O çocuklarla beraber, gece gündüz didinin
Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin.
Fen diyarında sızan nâ mütenahî pınarı
Hem için, hem getirin yurda o nafi suları

Aynı menbaları ihya için artık burada

Kafanız işlesin oğlum: Kanal olsun arada.”

Akif bu dizelerde Garbın ilmini azimle yılmadan, gece gündüz didinerek almalarını, aldıkları ilmi aktarmalarını öğütlemektedir. Eğitim Akif için selamete çıkma yoludur. Genç nesillerin eğitim alamaması şairin yüreğini sızlatan bir durum olarak Küfe şiirinde Hasan’ın şahsında görünür kılınmaktadır.

Küfe adlı hikâyede “âşiyân-ı nûra şitâb” yani nur yuvasına doğru koşmak ifadesi günümüz Türkçesi ifadesi ile yer alması durumunda Millî Şairimizin eğitime verdiği değer anlaşılır kılınacaktır. Akif için nur yuvasına koşmak, ilim sahibi olmak şahsiyetimizi kaybetmeden ilim sahibi olmaktır. Çocuk edebiyatının hedefleri bakımından “çocukların geliştirmekte olan iç ve dış dünyalarına katkıda bulunmak” hedefini gerçekleştirmek için bu düşüncelerin yeni nesillerle buluşturulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Mehmet Akif, ilk şiirlerinden itibaren toplumun içinde bulunduğu yoksulluk, sefalet, tembellik, duyarsızlık gibi konuları işlemiş, bu sorunları örnek olaylar üzerinden halka duyurmaya çalışmış bir şairdir. Zaman zaman da tarihten seçtiği bazı örnek olayları ve isimleri zikrederek, millî bilinci uyanık tutmaya gayret etmiştir. Bunlar içerisinde kişilik olarak Hz. Ömer’e sık sık göndermelerde bulunur. İlk Safahat’ta yer alan “Kocakarı ile Ömer” şiiri bunlardandır (Törenek; 2011:203).

Kocakarı ile Ömer adlı manzum şiirin düzyazı haline getirilirken mümkün olduğunca aslına sadık kalınarak yazılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak bazı yerlerde yanlış sözcük kullanımından doğan bir anlam karmaşası, bazı yerlerde de şiirde verilmek istenen iletilerin tam olarak aktarılmadığı görülmektedir. Örneğin “Selâmı aldı kadın pek beşûş bir yüzle” dizesindeki beşûş yüzle ifadesi “kadın asık bir yüzle selamını aldı” ifadesi ile verilmiştir. Oysa ki “beşûş” sözcüğünün anlamı gülümser bir yüz anlamına gelmektedir. Özellikle hikâyelerde verilmek istenilen alt iletilerin doğru olarak ifade edilmesi önem kazanmaktadır. Bu ifadenin doğru şekilde kaleme alınması kişinin hangi durumda olursa olsun misafiri güleryüzle karşılaması gerektiği iletilerini vermesi bakımından önem arz etmektedir. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde “Medîne halkını üryan bırak, Mısır’da dolaş...”Gazâ! Gazâ!” diye git soy cihanı, gel paylaş” dizeleri “Medine halkını aç, çıplak, gözü yaşlı bırakıp “Gaza! Gaza!” diyerek Mısır’a dolaş; sonra da zaferler kazanıp ganimeti paylaşır...” şeklinde yer almıştır. Akif’in

dizelerinde zafer kazanmak anlamını karşılayan bir ifade bulunmamaktadır ve verilmek istenilen anlam öznel olarak değiştirilmiştir. Ayrıca hikâyede; asıl metinde yer alan;

“Şu nevhalar ki çıkar tâ bulutların içine,
Ömer! Savâik-ı tel'in olur, iner tepene!,
Yetimin âhını yağmur duası zannetme:

O sayha ra'd-kazadır ki gönderir ademe!” dizelerini ifade eden bir bölüm bulunmamaktadır. Hikâyede verilmek istenilen yetimin âhının alınmaması, yetimlerin korunup gözetilmesi iletilsinin verilmemesi bir eksiklik olarak görülmektedir.

“Kocakarı ile Ömer hikâyesi yönetici olan Ömer'in şahsında bireye yüklenen sorumluluğun önemini zikretmesi, sorumluluk bilinciyle mesul olduğu insanlara karşı vazifelerini yerine getirmesi bakımından çocuk edebiyatının “insana ve çevreye duyarlı olma bilincini kazandırmak” hedefini gerçekleştirme ilkesiyle örtüştüğü söylenebilir.

Seyfi Baba adlı manzum şiir Safahat'ın altıncı bölümü olan Asım'da yer alan şiirlerdendir.

Asım şiiri; toplum meselelerini şiir diliyle ve hikâye tarzında dile getirmek suretiyle çözüme çabası olarak görülebilir. Şiir içinde ve Safahat'ın diğer bölümlerinde bu tarz anlatım çok kullanılmıştır. ‘Mahalle kahvesi, Küfe, Seyfi baba, Hasır, Meyhane, Selma, Köse imam, Azim, Sanatkar, vb.’ hikâye tarzında inşad edilen şiirler, hayatın içinde var olan sorunlara teşhis ve tedavi arayışları olarak görülebilir. Asım şiiri Akif'in özlediği geleceğin şiiridir. Şiirde önce **‘içerisinde yaşanan şartların tahlili yapılarak, kurtuluş yolunu yeni bir neslin inşa edebileceği’** düşüncesi bizlere anlatılmaya çalışılmaktadır (Cerrah; 2011:297).

“Safahattan Hikâyeler” adlı eserde “Seyfi Baba” hikâyesi manzum şiirin aslına sadık kalınarak kelimeleri mümkün olduğunca günümüzde kullanılan karşılıkları verilerek yazılmıştır. Hikâye özellikle değer iletimi açısından büyük bir önem arz etmektedir. Şiirlerinde toplumsal sorunları, toplumun içinde bulunduğu aksaklıkları önceleyerek sanatını toplumun hizmetine sunan şair, toplumsal duyarlılığı ile yeni nesillere örnek teşkil edecek bir tavır sergilemektedir. Hasta ziyareti, yoksullara yardım edilmesi, ekmek parası kazanmak için çalışmak gerektiği iletileri çocukların toplumsal sorunlar konusunda duyarlılıklarının arttırılması bakımından değerlidir. Çocuk edebiyatının hedeflerinden çocukları yaşam gerçeklerine hazırlamak, çocuğun algı gelişimini desteklemek” hedefleriyle bağdaşan hikâye çocukların yaşanan gerçeklerle ilgi kurmasına katkıda bulunabilir.

Manzum şiirlerin hikâyenin bütün unsurlarını taşıdıklarından hikâye haritası yöntemiyle incelenmesi daha iyi anlaşılması bakımından yararlıdır. İncelenen hikâyelerin ana karakterlerinin iletmek istedikleri düşünceleri, duyguları uygun bir dille ilettikleri görülür. “Seyfi Baba” hikâyesinde Şairin “Ya hamiyyetsiz olaydım, ya param olsa idi!” dizesi “Ya merhamet duygusundan mahrum yaratılsaydım ya da param olsaydı!” ifadesi ile düz yazı haline getirilerek kahramanın duyusal tepkisi çocukların anlayabileceği şekilde etkileyici, açık, anlaşılır bir dille ifade edilmiştir.

Hikâyelerin çocuk edebiyatı hedeflerinden insana ve çevreye karşı duyarlı olma bilincini kazandırmak, farklı alanlara, ilgi çekici olay ve kavramlara yönelik dikkatleri geliştirmek, güzellik duygusunu geliştirecek estetik değerlerde edebî ürünlerle çocuğu tanıştırmak, çocuğu şiir, hikâye, roman, masal, fabl, çizgi roman, bilimsel kitap, biyografî gibi türlerde nitelikli eserlerle buluşturmak, sosyalleştirme ihtiyacını doyumak, kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunmak hedeflerini gerçekleştirmede uygun olduğu görülmektedir.

Çocuk edebiyatının hedeflerinden biri de “çocuğu içinde doğup büyüdüğü toplumun kültür ve bilgi birikiminden haberdar etmektir”. Bu bağlamda hikâyeler, Türk Edebiyatında önemli bir yere sahip olan Mehmet Akif ERSOY’un eserlerinin çocuklara daha detaylı tanıtılması, düşüncelerinin aktarılması yönüyle değer kazanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Türk Edebiyatı tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Mehmet Akif ERSOY’un değerli eseri Safahat’ın genç nesillerin anlayabileceği şekilde günümüz Türkçesi ile sunulması, çocuk edebiyatı hedeflerinden, içinde doğup büyüdüğü toplumun kültür ve bilgi birikiminden haberdar etmek hedefiyle birebir örtüşmektedir. Ayrıca bu türden eserlerin ilettiği değerler yönüyle çocuklarla tanıştırılması Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2006: 4) yer alan “Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri” ilkesi ile de bağdaşmaktadır.

“Safahat tek başına, bugünkü ve yarınki nesillere din, tarih, vatan sevgisi, birlik duygusu, millî şuur ve millî edebiyat için gerekli bilgi ve tehassüsleri temin edebilecek kudrette büyük bir eserdir. Bu eserin dilini bilmeyen, onu anlamayan ve onunla aynı hisleri paylaşmayan bir “okumuş”un “aydın”lık iddiasına hakkı olamaz. Bu eser, Müslüman Türk milletinin bin yıldır yaşadığı ve yaşattığı değerlerin, his ve fikirlerin

derinliklerinden fıskırmış bir pınardır. Milletini gerçekten öğrenmek isteyenler, bu kitabı okumalı; milletiyle birleşmek ve ona layık olmak isteyenler, bu eserdeki fikirlere göre kendilerini tashih etmelidir. Bir millet için böyle bir esere sahip olmak, İlâhî bir lütüftür. Bütün tahsil yıllarında “Safahat” için ayrı ders saatleri konulmalı ve Türk gençleri bu eserin, dilini ve duygularını bir hayat suyu içercesine bütünüyle öğrenip benimsemelidirler” (Düzdağ, 2006:65).

Mehmet Akif ERSOY’un düşünce yapısını iyi bilen çocuk edebiyatı yazarları çocuğa görelilik ilkesinden hareketle, çocukların gelişim düzeylerini göz önünde bulundurarak Safahat’taki manzum hikâyeleri çocuk edebiyatı alanına kazandırmalıdır.

Çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken ilkeler gözetilerek Akif’e ait eserler görsel eserlere dönüştürülmeli, bilgisayar teknolojilerinden yararlanılarak çocukların ilgisini çekecek hale getirilmelidir.

Çocuk edebiyatı alanında yaygın olarak yer alan yabancı kültürlerin tanıtıldığı eserler yerine, Akif’in Türk-İslam kültürüyle yoğrulmuş eserlerinin çocuklarla buluşması sağlanmalıdır.

Geçmişte meydana getirilmiş olan Türk Dili’nin değerli eserlerinin içeriğinden öğrencilerin haberdar edilmesi, milletin kültürel birikimlerinden beslenen, kendi benliğinden, geçmişinden, edebiyatının, toplumunun öz kaynaklarından kopmamış, duyarlı nesillerin yetişmesini sağlayacaktır.

Türkçe eğitiminde drama ile öğretim yöntemi öğrencilerin yaşayarak öğrenmelerini sağlayan etkili bir yöntemdir. Drama etkinlikleri oluşturmada Mehmet Akif ERSOY’un manzum hikâyelerinden yararlanmak mümkündür. Hikâyeler, dramatisasyon çalışmaları yapılarak Türkçe öğretimine uygulanması halinde öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeleri üzerinde önemli gelişmeler sağlayacaktır.

Kültür ve bilgi birikimimizi temsil eden eserler, çocukların düzeylerine uygun bir şekilde Türkçe ders kitaplarında yer almalıdır. Âsım’ın beklenen, özlenen neslini yetiştirme yolunda Mehmet Akif Ersoy’un eserleri eğitimcilerin ışığı olmalıdır.

Kaynakça

Aytaş, Gıyasettin ve Yalçın, Alemdar. (2011). Çocuk Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınları.

- Bâkiler, Yavuz Bülent. (1986). Ölümünün 50. Yıldönümünde Mehmet Akif Ersoy
Ankara: Sevinç Matbaası.
- Cerrah, Selim. (2011). “Asım Şiirinde Sosyal Olayların Tahlili”, Uluslararası Mehmet
Akif Ersoy Millî Birlik ve Bütünlük Sempozyumu/bildiriler, 12-14 Ekim 2011,
İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Coşkun, Eyyup. (2007). “Türkçe Öğretiminde Metin Bilgisi”. İlköğretimde Türkçe
Öğretimi (Editörler: Ahmet Kırkkılıç ve Hayati Akyol), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çeçen, Mehmet Akif (2011). “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Türkçe Eğitimi Açısından
İncelenmesi”, Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı (Editörler: Doç. Dr. Şener Demirel ve
vd.), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Şener. (2011). “Çocuk Edebiyatı’nın Tanımı, Nitelikleri ve Hedefleri”, Edebî
Metinlerle Çocuk Edebiyatı (Editörler: Doç. Dr. Şener Demirel vd.), Ankara: Pegem
A Yayıncılık.
- Düzdağ, M. Ertuğrul. (2006). Mehmed Akif Hakkında Araştırmalar III, İstanbul:
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. (2006). (6,7,8. Sınıflar)
Ankara: MEB Yayınları.
- Leland, Jacob (1955). Curriculum Letter. (Çev. A.Ferhan OĞUZKAN), 1995’ten Akt.
Ferhan Oğuzkan, Çocuk Edebiyatı. (1995). Ankara: Anı Yayınları.
- Oğuzkan, A.Ferhan. (1987). Çocuk Edebiyatı, Ankara: Emel Matbaacılık.
- Onan, Bilginer. (2012). Dil Eğitiminin Temel Kavramları, Ankara: Nobel Akademik
Yayıncılık.
- Törenek, Mehmet. (2011). “Mehmet Akif’te Sosyal Meseleler ve HZ. Ömer
Duyarlılığı”, Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Millî Birlik ve Bütünlük
Sempozyumu/bildiriler, 12-14 Ekim 2011, İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Şimşek, Tacettin. (2007). Çocuk Edebiyatı, Konya: Suna Yayınları.
- Yeşilyurt, Evrim. (2002). Mehmed Akif Ersoy Hayatı ve Eserleri 1, Ankara: Yeryüzü
Yayınevi.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,
Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, Yıldız. (2008). Safahat’tan Hikâyeler, İstanbul: Gonca Yayınları.
- <http://www.turkceciler.com>. 22.01.2013 tarihli erişim ile alınmıştır.